

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

THE SECRETARIAT OF THE HOUSE OF REPRESENTATIVES

ข้อมูลพื้นฐาน

BACKGROUNDERS
ISSN 0858-7264

การกบฏ ปฏิวัติ และรัฐประหาร
ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ถึงปัจจุบัน

ปีที่ 2 ฉบับที่ 4
พฤษภาคม 2537

ฝ่ายบริการค้นคว้า
หอสมุดรัฐสภา
สำนักบริการข้อมูล
และกฎหมาย
โทร 2441318-21
โทรสาร 2441322

ดวงรัตน์ เล้าหัดถพงษ์ภุริ

คำนำ

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี พ.ศ. 2475 จากการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยแล้วก็ตาม แต่ในอดีตเมื่อมีความขัดแย้งกันทางการเมืองก็จะแก้ปัญหาโดยการใช้อำนาจทหาร เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองไม่ว่าจะเป็นการกบฏ ปฏิวัติ และรัฐประหาร โดยผู้ก่อการมักจะมีอำนาจต่าง ๆ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปกครอง ทำให้ระบอบประชาธิปไตยต้องสิ้นสุดหรือหยุดชงักอยู่เสมอ เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางการเมืองของไทย

ในเอกสารฉบับนี้ผู้จัดทำได้รวบรวมและเรียบเรียงเหตุการณ์ทางการเมือง เกี่ยวกับการกบฏ ปฏิวัติ และรัฐประหารที่สำคัญ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ถึงปัจจุบันรวมทั้งสาเหตุที่อ้าง เพื่อกระทำการดังกล่าวด้วย จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้ที่มีความสนใจใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการศึกษาค้นคว้าต่อไป

ดวงรัตน์ เล่าหัดถพงษ์ภูริ

นิติกร 4

ฝ่ายบริการค้นคว้า

สารบัญ

	หน้า
1. การปฏิวัติ 24 มิถุนายน 2475	1
2. รัฐประหาร 20 มิถุนายน 2476	2
3. กบฏบวรเดช 11 ตุลาคม 2476	2
4. กบฏนายสิบ 3 สิงหาคม 2478	3
5. กบฏพระยาทรงสุรเดช 29 มกราคม 2481	3
6. รัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490	4
7. รัฐประหาร 6 เมษายน 2491	4
8. กบฏเสนาธิการ 1 ตุลาคม 2491	5
9. กบฏแบ่งแยกดินแดน 30 ตุลาคม 2491	5
10. กบฏวังหลวง 26 กุมภาพันธ์ 2492	6
11. กบฏแมนฮัตตัน 29 มิถุนายน 2494	6
12. รัฐประหาร 29 พฤศจิกายน 2494	7
13. กบฏสันติภาพ 8 พฤศจิกายน 2497	7
14. รัฐประหาร 16 กันยายน 2500	8
15. การปฏิวัติ 20 ตุลาคม 2501	8

16. การปฏิบัติ 17 พฤศจิกายน 2514	9
17. การปฏิบัติ 14 ตุลาคม 2516	10
18. การปฏิบัติ 6 ตุลาคม 2519	10
19. กบฏ 26 มีนาคม 2520	11
20. การปฏิบัติ 20 ตุลาคม 2520	12
21. กบฏ 1 เมษายน 2524	12
22. กบฏ 9 กันยายน 2528	13
23. การปฏิบัติ 23 กุมภาพันธ์ 2534	14
24. เอกสารอ้างอิง	16

เหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญ

การกบฏ ปฏิวัติและรัฐประหาร ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-ปัจจุบัน

1. การปฏิวัติ 24 มิถุนายน 2475 โดยคณะราษฎรซึ่งประกอบด้วยทหารบก ทหารเรือและพลเรือน มีพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นหัวหน้าสายทหารบก นาวาตรี หลวง สีนวสุสงครามชัย หัวหน้าสายทหารเรือ และอำมาตย์ตรี หลวงประดิษฐมนูธรรมหัวหน้าฝ่ายพลเรือน จำนวน 99 คน และมีผู้ร่วมก่อการเปลี่ยนแปลง คือ พันเอก พระยาทรงสุรเดช พันเอก พระยา ฤทธิอัคนย์ พันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ์ พันตรี หลวงพิบูลสงคราม นาวาตรี หลวงศุภชลาศัย เรือเอก หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เรือเอก หลวงสังวรยุทธกิจ รองอำมาตย์เอก หลวงโกวิทอภัยวงศ์ รองอำมาตย์โท ทวี บุญยกฤต นายติเรก ชัยนาม ฯลฯ ทำการยึดอำนาจการปกครองได้สำเร็จจาก พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ตั้งพระยามโนปกรณ โนติชานตา เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 เมื่อ 27 มิถุนายน 2475

สาเหตุที่อ้าง

1. ความล้มเหลวของการปกครองในระบบกษัตริย์และความเหลื่อมล้ำทางสังคม
2. เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบ ประชาธิปไตย โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักในการปกครองประเทศ และมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ของประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญ

2. รัฐประหาร 20 มิถุนายน 2476 โดยคณะนายทหารบก ทหารเรือ และพลเรือนคณะหนึ่ง ภายใต้การนำของพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้า พร้อมด้วย นาวาโท หลวงศุภชลาศัย พันโท หลวงพิบูลสงคราม ได้ทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศอีกครั้งหนึ่ง โดยขอให้พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่ง ให้เปิดสภาผู้แทนราษฎรเป็นผลให้ประเทศไทยกลับมามีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอีกครั้งหนึ่ง และมีการนำรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2475 ที่ได้ถูกดองใช้ชั่วคราวกลับมาใช้อีก

สาเหตุที่อ้าง

1. รัฐบาลบริหารราชการแผ่นดินไม่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญโดยการปิดสภาผู้แทนราษฎรและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา

2. รัฐบาลบริหารราชการแผ่นดินไม่เป็นประโยชน์สมดังความมุ่งหมายของผู้สละชีวิตเพื่อประโยชน์ของชาติ การดำเนินงานของคณะรัฐมนตรีก่อให้เกิดความไม่พึงประสงค์ของบุคคลทั่วไป

3. กบฏบวรเดช 11 ตุลาคม 2476 เมื่อรัฐบาลชุดพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้เข้าบริหารราชการไม่นานก็เกิดกบฏขึ้น โดยคณะทหารฝ่ายต่อต้านคณะราษฎรตั้งขึ้นเป็นคณะผู้บ้านกู้เมือง ซึ่งมีพลเอก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าบวรเดชอดีตเสนาบดีกระทรวงกลาโหมเป็นหัวหน้า พลตรี พระยาจินดาอักษรรัตน์ พลตรี พระยาทรงอักษร พระยาศรีสิทธิสงคราม เป็นผู้ร่วมก่อการล้มล้างอำนาจรัฐบาล เพื่อดำรงไว้ซึ่งการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ฝ่ายรัฐบาลได้แต่งตั้งพันโท หลวงพิบูลสงครามเป็นแม่ทัพกรมผสมเพื่อปราบปรามกบฏจนสำเร็จ

สาเหตุที่อ้าง

1. คณะราษฎรปกครองประเทศโดยกุมอำนาจไว้แต่เพียงผู้เดียว

2. รัฐบาลปล่อยให้บุคคลกระทำการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ

3. รัฐบาลจะดำเนินการปกครอง โดยลัทธิคอมมิวนิสต์ตามแนวทางของ

4. กบฏนายสิบ 3 สิงหาคม 2478 ได้มีทหารชั้นประทวน นายสิบตามกองพันต่าง ๆ โดยมีสิบเอก สวัสดิ์ มะหะมัด เป็นหัวหน้าร่วมกันก่อการเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยคิดจะสังหารนายทหารในกองทัพบกและจับพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา และพันโท หลวงพิบูลสงครามไว้เป็นประกัน ต่อมารัฐบาลสามารถจับกบฏนายสิบที่ร่วมก่อการครั้งนี้ไว้ได้หลังจากนั้นรัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษเพื่อพิจารณาคดีกบฏ สภานิติบัญญัติให้ประกาศใช้เป็นกฎหมายได้และศาลพิเศษได้ตัดสินประหารชีวิตหัวหน้ากบฏ

สาเหตุที่อ้าง

การปกครองบ้านเมืองในขณะนั้นไม่เป็นประชาธิปไตย ถ้าเป็นประชาธิปไตยโดยแท้จริงต้องเสมอภาคกันหมด ไม่จำเป็นต้องมีทหาร

5. กบฏพระยาทรงสุรเดช (กบฏ 18 ศพ) 29 มกราคม 2481 ได้มีการจับกุมบุคคลผู้คิดจะก่อความไม่สงบและคิดประทุษร้ายบุคคลสำคัญของรัฐบาล ซึ่งพันเอก พระยาทรงสุรเดช ได้ถูกจับกุมและถูกหาว่าเป็นหัวหน้าผู้ก่อการ ภายหลังรัฐบาลได้ให้เดินทางไปนครราชสีมาจักร ต่อมารัฐบาลได้จัดตั้งศาลพิเศษขึ้นพิจารณาตัดสินประหารชีวิตนักโทษกบฏ 18 คน แต่มีผู้ต้องโทษประหารชีวิตบางคน เช่น พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมขุนชัยนาทนเรนทร พลโท พระยาเทพหัสดิน นายพันเอก หลวงชำนาญยุทธศิลป์ ได้รับการลดโทษเป็นจำคุกตลอดชีวิต เนื่องจากศาลเห็นว่าเป็นผู้ได้ทำคุณงามความดีให้แก่ประเทศชาติมาก่อน

สาเหตุที่อ้าง

1. เกิดความขัดแย้งกันระหว่างฝ่ายหลวงพิบูลสงครามกับฝ่ายพระยาทรงสุรเดช
2. เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองกลับไปสู่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

6. รัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490 โดยทหารของชาติ (คณะรัฐประหาร)

พลโท ดิน ชูณหะวัณ เป็นหัวหน้าคนสำคัญพร้อมด้วย นาวาอากาศเอก กาจ กาจสงคราม พันโท กำนัน จานงภูมิเวท และพันเอก สวัสดิ์ สวัสดิ์เกียรติ ทำการยึดอำนาจจากรัฐบาลของพลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ นายกรัฐมนตรีได้สำเร็จ แล้วมอบให้นายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลต่อไป ขณะเดียวกันได้แต่งตั้งจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้บัญชาการทหารแห่งประเทศไทย มีการยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489

สาเหตุที่อ้าง

1. ประชาชนตกอยู่ในภาวะวิกฤต ประชาชนได้รับความเดือดร้อนเพราะขาดแคลนอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สินค้าอุปโภค บริโภคมีราคาสูงมากเป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน
2. การดำเนินงานของรัฐบาลและรัฐสภาตามวิธีการทางรัฐธรรมนูญ เพื่อแก้ไขปัญหานี้ไม่ประสบผลดีเลยแม้แต่น้อย

7. รัฐประหาร 6 เมษายน 2491 โดยคณะนายทหาร ซึ่งทำรัฐประหาร

เมื่อ 8 พฤศจิกายน 2490 ชังคับให้นายควง อภัยวงศ์ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีภายใน 24 ชั่วโมง แล้วให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลชุดต่อมา

สาเหตุที่อ้าง

1. คณะรัฐประหารสืบทราบว่ามีฝ่ายที่เสียอำนาจมีการสะสมอาวุธ เพื่อจะยึดอำนาจกลับคืน
2. รัฐบาลชุดนี้ไม่มีกำลังหนุนหลังทำให้รัฐบาลอ่อนแอ

8. กบถเสนาธิการ (กบฏนายพล) 1 ตุลาคม 2491 โดยคณะนายทหารกลุ่มหนึ่งประกอบด้วย พลตำรวจตรี สมบูรณ์ ศรีวานิชิต และพลตรี เนตร เขมะโยธิน เป็นหัวหน้า คณะนายทหารกลุ่มหนึ่งวางแผนที่จะเข้ายึดอำนาจการปกครองแต่ไม่สำเร็จ เนื่องจากรัฐบาลซึ่งมีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีทราบแผนการเสียก่อนและจับกุมผู้คิดกบฏได้

สาเหตุที่อ้าง

เพื่อปรับปรุงกองทัพบกให้พ้นจากความเสื่อมทรามและไม่ต้องการให้ทหารเข้ามาเล่นการเมือง

9. กบฏแบ่งแยกดินแดน 30 ตุลาคม 2491 ได้มีการจับกุมตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือหลายคน เช่น นายทิม ภูริพัฒน์ นายถวิล อุดล นายเตரியง ศิริชินธุ์ นายพอง สิทธิธรรม โดยกล่าวหาว่าร่วมกันดำเนินการฝักใฝ่เพื่อแบ่งแยกดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือออกไปเป็นอิสระพยายามยุยงให้ชาวไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกลียดชังรัฐบาล แต่รัฐบาลไม่สามารถดำเนินการจับกุมได้ เนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีเอกสิทธิ์ทางการเมือง

สาเหตุที่อ้าง

เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายที่จะควบคุมกิจการเมืองที่เป็นฝ่ายค้านให้อยู่ในความสงบด้วยการหยิบยื่นข้อกล่าวหาที่รุนแรงให้ และกระทำการรุนแรงต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสมัยประชุมสภา ซึ่งสมาชิกมีเอกสิทธิ์ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับว่ารัฐบาลได้มีพฤติการณ์เป็นเผด็จการ

10. กบฏวังหลวง 26 กุมภาพันธ์ 2492 นำโดยกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ โดยมีกำลังของฝ่ายเสรีไทยและกองพันนาวิกโยธินทหารเรือสนับสนุน ปรากฏว่าการประสานงานของฝ่ายกบฏไม่ดี จึงทำให้ความพยายามก่อรัฐประหารล้มเหลวและเสรีไทยถูกกวาดล้างอย่างหนัก โดยรัฐบาลได้มอบหมายให้พลตรี สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้อำนวยการปราบปรามฝ่ายกบฏได้สำเร็จ

สาเหตุที่อ้าง

จอมพล ป. พิบูลสงคราม บริหารประเทศด้วยอำนาจเผด็จการและการก้าวขึ้นสู่อำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็เป็นไปอย่างไม่ถูกต้องโดยใช้อำนาจบีบบังคับให้รัฐบาลนายควงลาออก และมุ่งจะขึ้นระบอบประชาธิปไตยให้กลับคืนมา

11. กบฏแมนฮัตตัน 29 มิถุนายน 2494 โดยคณะทหารเรือชั้นผู้น้อยซึ่งมีนาวาเอก อานนท์ ปุณศรีรักษา และนาวาตรี มนัส จารุกา ตั้งขึ้นเป็นคณะกู้ชาติแล้ววางแผนจับกุมตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไปไว้ที่เรือรบหลวงศรีอยุธยา โดยกลุ่มทหารเรือที่ก่อการมุ่งหวังที่จะให้กองทัพเรือเป็นกำลังสนับสนุนบีบบังคับให้รัฐบาลยอมจำนน แต่แผนการผิดพลาดนายทหารเรือระดับสูงไม่ร่วมด้วย จึงถูกฝ่ายรัฐบาลปราบปราม

สาเหตุที่อ้าง

คณะรัฐบาลชุดจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้บริหารราชการนำประเทศชาติไปสู่ความเหลวแหลกนานาประการ และต้องการให้รัฐบาลลาออก

12. รัฐประหาร (รัฐประหารเงียบ) 29 พฤศจิกายน 2494 เกิดเหตุการณ์ประกาศรัฐประหารทางวิทยุ คณะผู้ยึดอำนาจก็คือ ผู้บัญชาการทหารบกสามเหล่าทัพ นำโดยพลเอกฉัตร ชุมพะวัฒนะ ผู้บัญชาการทหารบก แต่คณะผู้ยึดอำนาจก็ยังเชิญจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีต่อไป จึงมิได้มีการเปลี่ยนแปลงอำนาจจากคณะรัฐประหาร เพียงแต่มีการล้มเลิกรัฐสภาและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 และนำเอารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495 มาปรับใช้

สาเหตุที่อ้าง

1. สถานการณ์ของโลกในขณะนั้นอยู่ในภาวะคับขัน ภัยแห่งคอมมิวนิสต์ได้คุกคามเข้ามาอย่างรุนแรงทั้งในคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา
2. รัฐบาลไม่สามารถปราบปรามการทุจริตในวงราชการได้เป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมโทรมมากขึ้น

13. กบฏสันติภาพ 8 พฤศจิกายน 2497 นายกุหลาบ สายประดิษฐ์ (ศรีบูรพา) และคณะถูกจับในข้อหากบฏโดยรัฐบาลซึ่งขณะนั้นมี จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี เห็นว่าการรวมตัวกันเรียไรเงิน และข้าวของไปแจกจ่ายแก่ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งขณะนั้นกำลังประสบกับความเดือดร้อน เนื่องจากความแห้งแล้งอย่างหนักเป็นการดำเนินการที่เป็นภัยต่อรัฐบาล นายกุหลาบ สายประดิษฐ์กับคณะถูกศาลตัดสินให้จำคุก 5 ปี

สาเหตุที่อ้าง

ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากความแห้งแล้งอย่างหนัก และไม่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาล

14. วิปรีชการ 16 กันยายน 2500 โดยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้า คณะนายทหารนำกำลังเข้ายึดอำนาจจากรัฐบาล ซึ่งมีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ภายหลังจากการเลือกตั้งสกปรกและรัฐบาลได้รับการคัดค้านจากประชาชนอย่างหนัก แล้วมอบให้ นายพจน์ สารสิน เป็นนายกรัฐมนตรี จอมพล ป. พิบูลสงคราม และพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ ต้องหนีออกไปนอกประเทศ

สาเหตุที่อ้าง

1. รัฐบาลบริหารประเทศไม่เป็นที่วางใจของประชาชน และไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองได้
2. บ้านเมืองอยู่ในสถานการณ์ยุ่งยากที่มีแต่จะนำความทุกข์ลำบากมาสู่ประชาชนมากขึ้นทุกวัน

15. การปฏิวัติ 20 ตุลาคม 2501 โดยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดขณะนั้นได้ทำการยึดอำนาจการปกครอง หลังจากที่พลเอก ถนอม กิตติขจร ได้นำคณะรัฐมนตรีลาออก โดยที่พลเอก ถนอม กิตติขจร และพลโท ประภาส จารุเสถียร เข้าร่วมทำการยึดอำนาจการปกครองด้วย มีการยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495 ให้สภายูนิแทนราษฎรและคณะรัฐมนตรีสิ้นสุดลงประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักร คณะปฏิวัติได้จัดตั้งรัฐบาลขึ้นบริหารประเทศ โดยมีจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติเป็นนายกรัฐมนตรี

สาเหตุที่อ้าง

1. กภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์คุกคามประเทศชาติแทรกแซงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมก่อความวุ่นวายและความลำบากแก่รัฐบาลในการบริหารประเทศเป็นอันตรายเป็นอันตรายต่อสถาบันต่าง ๆ ในสังคมและทำให้ต่างประเทศขาดความไว้วางใจ
2. บุคคลบางกลุ่มแอบอ้างใช้ลัทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือขัดขวางความก้าวหน้าของการทำงาน และทำลายความสงบทำให้เกิดการแตกแยกสามัคคีในหมู่คนไทย
3. เหตุการณ์ภายนอกประเทศซับซ้อน อาจเกิดผลกระทบต่อประเทศได้ทุกเมื่อ

16. การปฏิวัติ 17 พฤศจิกายน 2514 โดยจอมพล ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติ ได้ทำการยึดอำนาจตัวเองประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2511 ประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรและจัดตั้งสภานิติบัญญัติแห่งชาติขึ้น ทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติและให้ร่างรัฐธรรมนูญให้เสร็จภายในระยะเวลา 3 ปี

สาเหตุที่อ้าง

1. สถานการณ์โลกและภัยที่คุกคามประเทศจะมีผลต่อความมั่นคงของประเทศ และราชบัลลังก์ โดยเฉพาะกรณีผู้ก่อการร้ายในประเทศ ทั้งมุ่งจะเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบอื่นที่ไม่ใช่ระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
2. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางจำพวกที่ได้รับการเลือกตั้ง ก่อความการบริหารงานของรัฐบาลยุยงประชาชน นักศึกษา กรรมกร สถาบันต่าง ๆ เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลและมีการกระทำเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว

17. การปฏิวัติ 14 ตุลาคม 2516 โดยบุคคลกลุ่มหนึ่งประกอบด้วย นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน มาชุมนุมกันเรียกร้องให้รัฐธรรมนูญจนเกิดการปะทะต่อสู้กัน ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน เกิดการจลาจล เป็นผลให้จอมพล ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี จอมพล ประภาส จารุเสถียร และพันเอก ฉรงค์ กิตติขจร ต้องหลบหนีออกนอกประเทศ มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี มีสภาพิตบัญญัติทำหน้าที่รัฐสภา

สาเหตุที่อ้าง

1. ต้องการให้รัฐธรรมนูญใช้ในการปกครองประเทศ
2. ประชาชนเบื่อหน่ายการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลต้องการให้เปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาล

18. การปฏิวัติ 6 ตุลาคม 2519 โดยคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ซึ่งมี พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ เป็นหัวหน้าเข้ายึดอำนาจการปกครองจากหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี เนื่องจากเกิดการจลาจลและรัฐบาลพลเรือนในขณะนั้นยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาค่าได้ โดยทันที คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้ประกาศให้มีการปฏิรูปการปกครอง ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 และพระราชบัญญัติพรรคการเมือง ตั้งนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี

สาเหตุที่อ้าง

1. นิสิต นักศึกษาบางกลุ่มกระทำการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ มีเจตนาที่จะทำลายสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นส่วนหนึ่งของแผนการของคอมมิวนิสต์และต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ ที่เข้าจับกุม ทำให้สถานการณ์เกิดความวุ่นวาย
2. รัฐมนตรีบางคน นักการเมืองบางกลุ่มและสื่อมวลชนหลายแห่ง ให้การสนับสนุนเหตุการณ์ร้าย
3. รัฐสภามีความแตกแยก แม้จะเป็นนักการเมืองที่อยู่ในพรรคเดียวกันก็ตาม เป็นการพันวิสัยที่ประชาธิปไตยจะดำเนินไปได้
4. เพื่อรักษาการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ให้ดำรงอยู่ตลอดไป

19. กบฏ 26 มีนาคม 2520 โดยพลเอก ฉลาด หิรัญศิริ เป็นผู้ก่อการพร้อม นายทหารกลุ่มหนึ่ง ได้นำกำลังทหารจากกองพลที่ 9 จังหวัดกาญจนบุรี เข้ายึดสถานที่สำคัญไว้ 4 แห่ง คือ ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบกสวนรื่นฤดี กองบัญชาการทหารสูงสุดส่วนหน้า สนามเสือป่า และกรมประชาสัมพันธ์ และได้ถูกปราบปรามโดยทหารของรัฐบาลพลเรือนภายใต้การนำของพลเรือเอก สงัด ชลออยู่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม พลอากาศเอก กมล เดชะตุงคะ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และพลเอก เสริม ณ นคร ผู้บัญชาการทหารบก ในที่สุดพลเอก ฉลาด หิรัญศิริ ถูกประหารชีวิต

สาเหตุที่อ้าง

1. สถานการณ์ทั่วไปด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคมของไทยกำลังเสื่อมโทรมอย่างหนัก รัฐบาลไม่สามารถแก้ไขได้ ทำให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติและประชาชน
2. ความสามัคคีของคนในชาติกำลังได้รับความเสียหาย เพราะความไม่หวังดีต่อบ้านเมือง โดยสุจริตใจของบุคคลบางกลุ่ม

20. การปฏิวัติ 20 ตุลาคม 2520 โดยพลเรือเอก สงัด ชลออยู่ เป็นหัวหน้า คณะนายทหารเข้ายึดอำนาจของรัฐบาล ซึ่งมีนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรีโดย ไม่มีการเสียเลือดเนื้อ ซึ่งคณะปฏิวัตินี้เป็นคณะทหารกลุ่มเดียวกับที่ได้ทำการปฏิวัติเมื่อ 6 ตุลาคม 2519 และให้นายพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519

สาเหตุที่อ้าง

1. การบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลก่อให้เกิดการแตกสามัคคีในหมู่ข้าราชการ ประชาชน ข้าราชการหัวก้าวหน้าในการปฏิบัติหน้าที่
2. มีความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ การลงทุนของชาวต่างประเทศลดลง
3. การพัฒนาระบบประชาธิปไตยที่แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ๆ ละ 4 ปี นานเกินความจำเป็นไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ทหาร ตำรวจ และพลเรือน
4. การเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519 ไม่เหมาะสม อาจก่อให้เกิดความแตกแยกในสถาบันต่าง ๆ ได้มากขึ้น

21. กบฏ 1 เมษายน 2524 โดยคณะนายทหารหนุ่ม ซึ่งนำโดยพันเอก มนูญ รูปขจร พันเอก ประจักษ์ สว่างจิตร์ และคณะมีพลเอก สันต์ จิตรปฎิมา เป็นหัวหน้าคณะได้พยายามใช้กำลังทหารยึดอำนาจปกครองประเทศ ซึ่งมีพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ไม่สำเร็จ ในที่สุดฝ่ายกบฏก็ยอมจำนน พลเอก สันต์ จิตรปฎิมา สามารถหลบหนีออกไปนอกประเทศได้ ต่อมารัฐบาลได้ออกกฎหมายนิรโทษกรรม แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกบฏในครั้งนี้

สาเหตุที่อ้าง

1. สถานการณ์ของประเทศทุก ๆ ด้านระส่ำระสายและทรุดอย่างหนัก เพราะความอ่อนแอของผู้บริหารประเทศ พรรคการเมืองต่าง ๆ แยกแยกทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลสั่นคลอนเป็นจุดอ่อนให้คณะบุคคลซึ่งไม่หวังดีต่อประเทศเคลื่อนไหวที่จะใช้กำลังเข้ายึดอำนาจการปกครอง เพื่อเปลี่ยนเป็นระบบเผด็จการแบบถาวร
2. ประชาชนกำลังได้รับความเดือดร้อน และหวาดหวั่นอย่างแสนสาหัสในการดำรงชีวิต ในภาวะเศรษฐกิจ สังคมที่ไม่เท่าเทียมกัน

22. กบฏ 9 กันยายน 2528 โดยคณะบุคคลกลุ่มหนึ่งซึ่งอ้าง พลเอก เสริม ๓ นคร อดีตผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นหัวหน้า ส่วนผู้ก่อการจริงคือ พันเอก มนูญ รูปขจร อดีตผู้ก่อความไม่สงบระหว่างวันที่ 1-3 เมษายน 2524 ได้พยายามเข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศ ซึ่งมี พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยพยายามเข้าควบคุมสื่อสารมวลชนของทหารและพลเรือน แต่ได้รับการต่อต้านไม่สามารถปฏิบัติการได้สำเร็จ รัฐบาลสามารถควบคุมสถานการณ์ให้กลับสู่ภาวะปกติได้ในวันเดียวกัน มีผู้ถูกจับกุมทั้งสิ้น 40 คน มีนายพลรวมอยู่ด้วย 40 คน คือ พลเอก เสริม ๓ นคร พลเอก เกียรติศักดิ์ ชมะนันท์ พลเอก ยศ เทพหัสดิน ๓ อพยุยา พลอากาศเอก อรุณ พร้อมเทพ และพลอากาศเอก กระแสร์ อินทรรัตน์ ส่วนพันเอก มนูญ รูปขจร และน้องชายได้หลบหนีออกไปนอกประเทศได้

สาเหตุที่อ้าง

1. การบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล ทำให้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศประสบกับภาวะตกต่ำจนถึงที่สุด พิษผลทางการเกษตรมีราคาตกต่ำ ส่งผลให้ธุรกิจและอุตสาหกรรมอื่น ๆ ของประเทศตกต่ำไปด้วย ปริมาณคนว่างงานเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเห็นถึงความล้มเหลวของโครงการและโครงสร้างต่าง ๆ ทางนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาล

2. รัฐบาลปล่อยให้มีการทุจริตฉ้อโกงประชาชนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย มีการล้มละลายของสถาบันการเงินจำนวนมาก ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลมีหน้าที่ควบคุมและกำกับงานของสถาบันการเงินเหล่านี้ ทำให้ประชาชนเดือดร้อนต้องสูญเสียเงินไปเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ผู้บริหารงานสถาบันการเงินยังคงอยู่ต่อไป

3. ด้านการค้า ประเทศชาติต้องขาดดุลการค้าติดต่อกันเป็นเวลาหลายปี ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงถึงระบบการเงินการคลังของประเทศ มีการลดค่าเงินบาทติดต่อกันหลายครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งก็ส่งผลกระทบต่อประชาชนเดือนร้อน มีการเกินภาษีเพิ่มขึ้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นผลมาจากการบริหารงานที่ล้มเหลวของรัฐบาลทั้งสิ้น ส่งผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ความไม่ปลอดภัยและทรัพย์สินของประชาชน

4. ในด้านการเมือง รัฐบาลไม่มีความเด็ดขาดในการตัดสินใจแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เพราะขาดความเป็นเอกภาพ การตัดสินใจใด ๆ จึงเป็นการประนีประนอมผลประโยชน์ร่วมกันของแต่ละฝ่ายมากกว่าการยึดถือ ผลประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อถือในระบอบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย ซึ่งจะเป็นอันตรายอย่างยิ่งในการวางรากฐานต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในอนาคต

23. การปฏิวัติ 23 กุมภาพันธ์ 2534 โดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ซึ่งประกอบด้วย ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ เจ้าหน้าที่ตำรวจและพลเรือน ภายใต้การนำของพลเอก สุนทร คงสมพงษ์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด หัวหน้าคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ พลเอก สุจินดา คราประยูร ผู้บัญชาการทหารบก พลเรือเอก ประพัฒน์ กฤษณจันทร์ ผู้บัญชาการทหารเรือ พลอากาศเอก เกษตร วิจารณ์ ผู้บัญชาการทหารอากาศ พลตำรวจเอก สวัสดิ์ อมรวิวัฒน์ อธิบดีกรมตำรวจ รองหัวหน้าคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ และพลเอก อิศระพงศ์ หนูณภัทธี รองผู้บัญชาการทหารบก เลขาธิการคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ได้เข้ายึดอำนาจการปกครองจาก พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีได้สำเร็จ ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2521 ตั้งนายอานันท์ ปันยารชุนเป็นนายกรัฐมนตรี

สาเหตุที่อ้าง

1. รัฐบาลมีพฤติการณ์ฉ้อราษฎร์บังหลวง คณะผู้บริหารประเทศฉวยโอกาสอาศัยตำแหน่งหน้าที่ทางการเมืองแสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเองและพรรคพวกอย่างรุนแรง ชนิดที่ไม่เคยมีปรากฏมาก่อน นายกรัฐมนตรีไม่เอาใจใส่ที่จะแก้ไขอย่างจริงจังและกลับประพฤติมิชอบเสียเอง
2. ข้าราชการการเมืองใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงข้าราชการประจำ ทั้งยังสร้างบารมีและฐานะคะแนนเสียงเพื่อประโยชน์แห่งตนและพวกพ้อง ข้าราชการประจำที่ซื่อสัตย์ไม่ยอมตกเป็นเครื่องมือกลับไม่ได้รับความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน
3. รัฐบาลเป็นเผด็จการทางรัฐสภา นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาลได้ร่วมมือกับพรรคการเมืองร่วมรัฐบาล รวมทั้งคณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีบ้านพิษณุโลกฯ ใช้อุบายสร้างภาพลวงตาประชาชนว่าเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย
4. ท้าลายสถาบันทหารโดยรัฐบาลใช้ความพยายามนานัปการ เพื่อบีบบังคับ ท้าลายเอกภาพ ความสามัคคีของกองทัพอย่างต่อเนื่อง เป็นการเผชิญหน้ากับฝ่ายทหารมาโดยตลอด
5. รัฐบาลพยายามบิดเบือนคดีล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งมี พลตรี มนูญ รูปขจร และพรรคพวกเป็นต้นคิดทำลายล้างราชวงศ์จักรี รวมทั้งคิดเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศไปสู่แบบที่ตนเองและคณะวางไว้ โดยพลเอก ชาคีชาย ชูณหะวัณ พยายามเบี่ยงเบนความจริงโยนความผิดให้ผู้อื่น สร้างความโกรธแค้นให้ประชาชนผู้จงรักภักดี การกระทำอันแสดงออกถึงความไม่จงรักภักดีนี้เป็นเรื่องสำคัญที่สุดที่เหล่าทหารไม่สามารถอดทนอดกลั้นได้

เอกสารอ้างอิง

นเรศ นโรปกรณ์. 100 ปี พระยาพหลฯ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2531.

บัญชา แก้วเกตุทอง. 36 รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยของไทย. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ม.ป.ป.

ลิขิต อีร์เวคิน. วิวัฒนาการการเมืองการปกครองของไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.

วิชัย สุวรรณรัตน์, "การปฏิวัติ, รัฐประหารและกบฏภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.
2475," ใน สัตว์การเมือง, ชัยอนันต์ สมุทวณิชและคณะ, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2514), หน้า 84-124.

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 50 ปีบนเส้นทางประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพมหานคร :
เจริญวิทย์การพิมพ์, 2526.

สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, บรรณาธิการ. 60 ปีประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
ครีเอทีฟ พับลิชชิ่ง, 2536.

สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. รวมกฎหมายรัฐธรรมนูญ (2475-2521). กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ม.ป.ป.

เอกสารข่าวรัฐสภา. ปีที่ 17 ฉบับที่ 381. 16 มีนาคม 2534

